

Tuna kyrkogård

Vimmerby-Tuna-Rumskulla-Pelarne församling, Linköpings stift, Kalmar län

Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar/
begravningsplatser i Linköpings stift 2005

(KI Tuna kyrkog 023)

Magdalena Jonsson
Kalmar läns museum, kyrkoantikvariska rapporter 2005

Innehåll

INLEDNING	3
Bakgrund	3
Syfte	3
Kulturminneslagen och Begravningslagen	3
Kulturhistorisk bedömning	4
Inventeringens uppläggning och rapport	4
Linköpings stift, Kalmar län – en kort historik	5
Kort kyrkogårdshistorik	5
TUNA KYRKOÅRD	6
Sockenbeskrivning	6
Kyrkomiljön	7
Kyrkan	7
Kyrkogårdens historik	7
Beskrivning av kyrkogården idag	10
Beskrivning av enskilda kvarter/områden med kulturhistorisk bedömning	12
KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOÅRDEN I DESS HELHET	19
ARKIV OCH LITTERATUR	
Bilagor:	
Kulturminneslagen	

INLEDNING

Bakgrund

Ur kulturhistorisk synpunkt är kyrkogårdar och begravningsplatser bärare av en stor mängd information och platserna ger anledning till frågor av olika slag. Vad är typiskt för våra kyrkogårdar när det gäller vegetation, omgärdningar, gångar, gravvårdar m m och finns det några regionala skillnader? Vad har varit gängse bruk under olika tider och vad kan vi få för historisk information bara av att gå på en kyrkogård? Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering.

På uppdrag av Linköpings stift utför Kalmar läns museum inventeringen av kyrkogårdar/begravningsplatser inom stiftets del av Kalmar län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och påbörjades under år 2004. Projektet beräknas vara avslutat vid utgången av år 2006. Inventeringen berör de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagen. Lagen gäller de begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet. Denna rapport utgör en delrapport i inventeringen vars resultat kommer att sammanställas och analyseras i en stiftsövergripande rapport.

Syfte

De stiftsövergripande inventeringarnas syfte är:

- att lyfta fram och öka förståelsen för kyrkogårdarnas och begravningsplatsernas kulturvärden och att främja kontakterna mellan kyrkan och kulturmiljövården
- att skapa ett underlag för församlingarnas/samfälligheternas planering och förvaltning av kyrkogårdarna/begravningsplatserna och för vård- och underhållsplaner
- att sammanställa ett enhetligt och tillgängligt kunskapsunderlag med beskrivning av och historik för den enskilda kyrkogården/begravningsplatsen samt en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Inventeringen blir samtidigt en samlad dokumentation och överblick av kyrkogårdar/begravningsplatser i stiftet från 2000-talets första decennium.
- att skapa ett underlag för handläggning av kyrkoantikvariska ärenden och för bedömning av var det är särskilt viktigt att stödja insatser med kyrkoantikvarisk ersättning.

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m m (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen). Begravningslagen (SFS 1990:1144) anger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När en gravanordning har blivit uppsatt, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl

bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, en familj, stilhistoria och begravningsstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån skilda kriterier bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande - material, konstnärligt utförande eller till en person- lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistoriskt värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Linköpings stift, länsstyrelserna i Jönköpings, Kalmar, och Östergötlands län samt läns museerna i Jönköpings och Östergötlands län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygdslitteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som inte en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i rapporten. Delar av inventeringsmaterialet görs tillgängligt via Kulturmiljövårdens bebyggelseregister, ett informationssystem som förvaltas av Riksantikvarieämbetet (www.raa.se).

Fältarbetet och rapporterna har utförts av antikvarier Magnus Johansson, Magdalena Jonsson och Liselotte Jumme vid Kalmar läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Linköpings stift, Länsstyrelsen i Kalmar län, Kalmar läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Linköpings stift, Kalmar län – en kort historik

Linköpings stift bildades i början av 1100-talet och omfattade då Småland, Öland och Gotland. Ur Smålandsdelen bildades 1163 Växjö stift. Sin nuvarande omfattning erhöll Linköpings stift 1603, då södra delen av Kalmar län och Öland avskildes och bildade Kalmar stift, senare 1916 tillfört Växjö stift.

Under medeltid utgjordes Småland av ett tiotal små folkland i gränsområdet mellan västra och östra Götalands slättbygder i norr och de gammaldanska landskapen vid rikets gräns i söder. Kust- och inlandsbygder var glest befolkade och politiskt tycks området ha varit svagare knutet till det svenska riket än övriga landskap. Först i slutet av 1200-talet började området framträda i rikspolitiskt sammanhang. De tidigmedeltida kyrkorna var oftast små enkla träbyggnader utan torn. Först under senare del av medeltiden började man bygga av sten, vilket krävde helt annat kunnande och en större ekonomisk insats. I de förhållandevis fattiga smålandssocknarna fortsatte man dock traditionen att bygga i trä. De stenkyrkor som uppfördes var få och tillkom i huvudsak i de rikare bygderna. Någon större byggverksamhet förekom inte under senmedeltiden och århundradena därefter. I stort stod kyrkorna kvar orörda sånär som på nödvändiga underhållsarbeten och reparationer i samband med krig och annan skadegörelse.

En kraftigt växande befolkning och nya idéströmningar om gudstjänstrummets utformning skapade under 1700- och 1800-talen nya behov. Nu raserades, med några få undantag, flertalet av de gamla otidsenliga kyrkorna och de som blev kvar utsattes för omfattande om- och tillbyggnader. I en kunglig förordning 1776 föreskrevs att de nya byggnaderna skulle uppföras i sten, vilket också bidrog till att äldre träkyrkor dömdes ut och ersattes. Många av de nya kyrkorna ritades av tidens mest framstående arkitekter knutna till det av Kungl. Majt. inrättade Överintendentämbetet, vars uppgift var att granska förslagen till de stora, ljusa och luftiga kyrkorumen utformade enligt den nyklassicistiska tidsandan. För kyrkorna innebar 1800-talets senare del och tidigt 1900-tal en restaurerings- och ombyggnadsperiod, där nyklassicismens rena formspråk övergavs för skiftande stilimiterande ideal. Med alla medel försökte man anpassa såväl gamla som nya kyrkor till de nya idéerna – nygotik, nyrenässans och nybarock. Nya liturgiska och funktionella krav och nya smakriktningar har därefter fortsatt att förändra kyrkorumen in i vår tid.

Linköpings stift omfattar idag Östergötlands län, nordöstra delen av Jönköpings län och norra delen av Kalmar län. Kalmar läns del består av Norra och Södra Tjusts kontrakt samt Sevede-Aspelands kontrakt. Här finns omkring 35 kyrkor och 42 begravningsplatser anlagda före 1940 och skyddade enligt lagen om kulturminnen (SFS1988:950). Av dessa är Pelarne (trä) och S:ta Gertrud i Västervik (sten), Tveta (sten/trä), och Törnsfall (tegel/sten) till ursprung bevarade medeltida kyrkor.

Kort kyrkogårdshistorik

En kyrkogård skiljer sig från en begravningsplats på så vis att den ligger i direkt anslutning till en kyrkobyggnad. En begravningsplats rymmer ofta ett kapell inom sitt område. I förhistorisk tid varierade gravskicket mellan brandgravar och jordbegravningar. Kristendomens införande innebar bl a att bränning av kroppar förbjöds. Länge begravdes människor i närheten av sina hem, men under medeltiden anlades kyrkogårdar i allt högre utsträckning kring kyrkorna. Kyrkogårdens område delades först upp mellan byarna, med byvisa begravingar, senare i hemman. Den medeltida begravningsplatsen bestod troligen av

ängslika områden kring kyrkan där de välbärgades gravminnen i form av stenkors, tumbor och hällar stod uppställda. Enklare människors gravar kunde markeras av en liten kulle eller ett träkors. Kyrkogården omgärdades vanligen av träbalkar med spåntak. I mitten av 1700-talet kom ett kungligt påbud om att kyrkogårdsmuren, eller bogårdsmuren som man då kallade den, skulle vara uppförd av gråsten utan bruk, alltså kallmurade. I början av 1800-talet tillät man att de murades med kalkbruk om de täcktes med tak. Reformationen innebar på många sätt en förändrad syn på det som hörde kyrkan till. Många kyrkogårdar lämnades vind för våg, murar revs och djuren betade fritt i markerna. Först under 1700-talet började man visa mer intresse för kyrkogårdarnas vård och utformning.

Före 1800-talet var det vanligt att människor av högre stånd begravdes inne i kyrkan, medan vanligt folk begravdes på anonyma allmänningar kring kyrkan. Under 1700-talets slut ökade protesterna mot begravningar i kyrkan då det ansågs ohygieniskt och orsakade stort obehag, speciellt sommartid. År 1815 beslöt Sveriges riksdag om att begravningsplatser skulle anläggas utanför städer och byar, också det av hygieniska skäl. I bland annat Västervik och Kalmar finns sådana begravningsplatser. Först efter 1815 blev det också mer allmänt förekommande med genomgripande planläggning av kyrkogårdarna med gångsystem och planteringar. Det blev också allt vanligare med planteringar av träd kring kyrkogården, sk trädkrans. Genom 1815 års förordning förbjöds definitivt begravningar inne i kyrkan. Kyrkogårdar och begravningsplatser uppdelades i områden där den dödes familj fick köpa gravplats, och områden som var gratis. Dessa senare områden kallades vanligen allmänna linjen. Här begravdes människor i den ordning de avled. Det innebar bl a att äkta makar inte blev begravda bredvid varandra. Under 1800-talets senare hälft blev det allt vanligare för samhällets arbetare och medelklass att skaffa sig egen gravplats och påkostad gravvård. Samtidigt blev de förmögna gravvårdar allt mer påkostade. Vid ungefär samma tid började man anlägga kyrkogårdar med en mindre strikt utformning, än den tidigare, och med ett mer naturinspirerat utseende. Vid 1900-talets mitt anlades kyrkogårdar med en större anpassning till den lokala topografin och de lokala växtförhållandena, bl a tillkom många skogskyrkogårdar. I och med att man började använda moderna maskiner har skötseln av kyrkogårdarna delvis förändrats. Tidigare grusgravsområden har såtts igen och staket och andra detaljer har tagits bort för att underlätta arbetet. Under de senaste decennierna har minneslundar tillkommit på nästan samtliga kyrkogårdar.

TUNA KYRKOGRÅRD

Fastighetsbeteckning: Tuna 1:3, Tuna socken, Vimmerby kommun, Tuna län, Kalmar län, Småland.

Befolkningstal: 1900: 2800 inv, 1925: 2700 inv, 1950: 2300 inv,

Sockenbeskrivning

Tuna socken gränsar till Vimmerby samt socknarna Frödinge, Vena, Kristdala, Misterhult och Hjorted. Norra delen av socknen, den s.k. Tuna skate, hörde fram till 1580-talet till Frödinge socken. Tuna socken har få arkeologiska fynd från sten- och bronsålder men från järnålder finns flera kända gravfält och ensamgravar. Socknen är en skogsbygd som genomkorsas av Tuna-åsen. Här finns flera sjöar och mindre vattendrag. Jordbruk har varit och är även idag socknens huvudnäring. Större industrier saknas. På 1880-talet drogs järnvägen mellan Västervik och Hultsfred genom socknen och små stationssamhällen och hållplatser etablerades. Störst av dem i Tuna socken var Tuna stationssamhälle beläget några kilometer väster om kyrkbyn. I socknen finns det flera stora gårdar: Tuna Gård, Kulltorp, Väderum,

Syserum och Grönlid. Av dessa är Tuna Gård den främsta. Gården har varit i familjen Hammarskjölds ägor sedan 1610. Här har bl.a. arkitekten Hugo Hammarskjöld bott som ritade kyrkorna i Tuna och Locknevi. Tuna Gård har haft patronatsrätten över kyrkan.

Kyrkomiljön

Tuna kyrka är belägen strax väster om Tuna Gård som ägs av familjen Hammarskjöld. I anslutning till kyrkan finns en mindre kyrkogård där bl.a. familjen Hammarskjöld har sin familjegrav. Kyrkan en äldre kyrkogård ligger på norra sidan av landsvägen. Vägen kantas här av en allé. Väster om kyrkan ligger församlingshemmet. Detta hus byggdes under 1800-talet som kantorsbostad och blev församlingshem i mitten av 1970-talet. Längre västerut finns kyrkvaktmästarnas redskapsbod och kyrkstallar. De senare är byggda i en u-form och rymmer idag förråd för kyrkan och hembygdsföreningen. Alla dessa byggnader är belägna norr om landsvägen. Söder om landsvägen, ca 200 meter väster om kyrkan, ligger Tuna kyrkogård med gravkapell. I anslutning till kyrkogården är sockenmagasinet uppställt. Det stod tidigare på den plats där nu det Drangelska gravkoret står på den gamla kyrkogården i anslutning till kyrkan. Sockenmagasinet rymmer idag en del inventarier från den kyrka som revs 1893 t.ex. del av altarrundeln och delar av altaruppsatsen. Här finns också föremål som tillhör Tuna hembygdsförening. Längre västerut, norr om landsvägen, ligger Tunas första skola från år 1879 samt ett idag nedlagt mejeri. Prästegården är belägen några kilometer öster om kyrkan och är sedan några år tillbaka såld till en privatperson.

Kyrkan

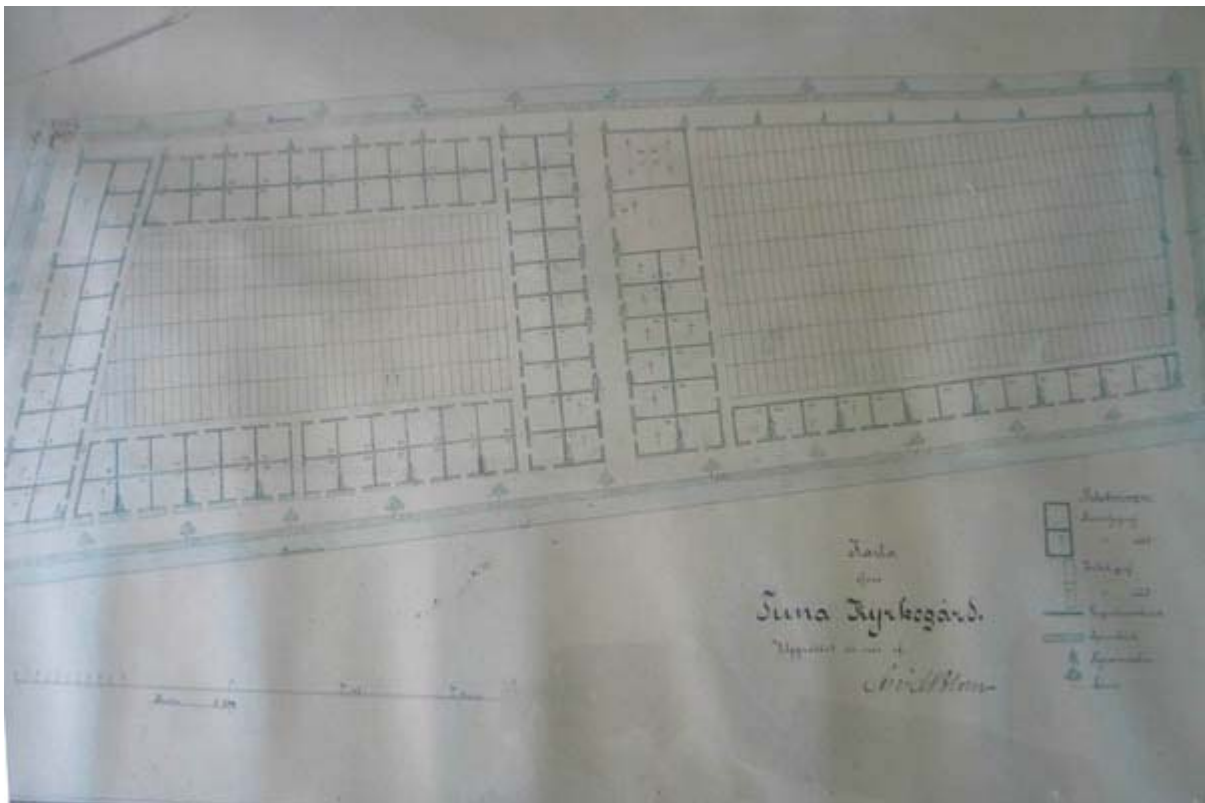
När Tunas första kyrka byggdes är inte känt. Ett antal medeltida inventarier vittnar dock om att kyrkan har en lång historia. Den medeltida kyrkan brukades under lång tid och renoverades och byggdes ut vid ett flertal tillfällen. År 1737 var tornet klart och 1764 en ny sakristia. Under 1800-talet växte dock beslutet om en nybyggnad fram. Brist på pengar gjorde att man valde att behålla tornet och sakristian från 1700-talet medan det medeltida långhuset och koret revs. De nya delarna av kyrkan ritades av arkitekten Hugo Hammarskjöld och byggmästaren Carl Pettersson ledde arbetet med bygget. År 1893 var det nya kyrkorummet klart. Den nya huskroppen gick exteriört i nyromansk stil. Också interiört finns nyromanska stildrag blandade med nyklassicism. Från den gamla kyrkan överfördes flera äldre inventarier t.ex. predikstolen och orgeln. Två större restaureringar har genomförts interiört. År 1934-36 målades kyrkan om invändigt. Den nuvarande färgsättningen fick kyrkan vid restaureringen 1968-69. Då förändrades också altaret och dopplatsen i södra delen av koret skapades. Exteriört är den största förändringen bytet av takmaterial från järnplåt till förzinkad plåt 1979.

Kyrkogårdens historik

Tuna kyrka är belägna på en kyrkplats med anor från medeltiden. I direkt anslutning till kyrkan ligger än idag socknens äldsta kristna begravningsplats. Av den medeltida kyrkogården finns idag inga synliga spår. På kyrkogården, i anslutning till kyrkan och i kyrkan finns dock spår av äldre tiders gravskick. Inom Tuna socken finns flera större gårdar som ägts och ägs ännu av adelssläkter, framförallt familjen Hammarskjöld. År 1680 stod det Hammarskjöldska gravkoret under kyrkans golv klart. Det var fru Wendela Hammarskjöld som låtit bygga det och hit lät hon nu flytta sina föräldrar som varit gravsatta i Kalmar och i Stockholm. Detta gravkor kom att användas av familjen fram till 1848 då det ansågs fullbelagt. Det finns än idag bevarat under långhusets östra del. Före ombyggnaden av kyrkan på 1890 låg gravkoret under kyrkans kor och nedgången markerades av gravhällar. När kyrkan fick ett nytt långhus 1893 flyttades dessa hällar ut ur kyrkan. En placerades väster om tornet en öster om koret. Ytterligare en gravhäll är placerad vid kyrkans södra ingång. Även familjen Drangel lät bygga ett gravkor under golvet i kyrka. Daniel Andrae Drangel var

häradspäst och verksam i Tuna 1735-1783. Kistorna i det Drangelska gravkoret flyttades 1892 till ett nybyggt gravkor i kyrkogårdens nordvästra hörn. Detta gravkor finns kvar än idag.

I mitten av 1800-talet, när befolkningen i socknen ökade kraftigt, växte behovet av en större kyrkogård. År 1860 skänkte dåvarande ägaren till Tuna Gård, kapten C. L. Hammarskjöld, ett markområde ca. 200 meter väster om kyrkan. Marken hade tidigare använts som jordbruksmark men ansågs vara för dålig för att brukas. Runt området byggdes en stenvmur av obearbetad gråsten ca 1,7 meter hög. Hur denna kyrkogård ursprungligen såg ut vet vi inte men från 1906 finns en karta över kyrkogården. Den har upprättats av Arvid Blom och visar en kyrkogård anlagd efter klassicistiska principer. Gravkvarteren är strikt avgränsade av gångar. I kvarter C är köpegravar placerade i en ram runt kvarteret med linjegravplatser i mitten. Kvarter B har köpegravar i kanterna mot norr och öster och i övrigt är kvarteret belagt med linjegravplatser. Runt kyrkogården är en trädkrans av lönnar planterade och längs med gångarna runt kvarteren står pyramidalmar. Det förefaller troligt att kyrkogården vid den här tiden har genomgått en omläggning.

Arvid Bloms uppritning av Tuna kyrkogård 1906, idag kvarteren B och C. Kartan hänger i Tuna församlingshem. (KI Tuna kyrkog 064)

Platsen för kyrkogården ligger i en sluttning och jordmånen består av sand och grus. Det gjorde att förmultningen gick långsamt och gravarna behövde längre tid innan man kunde gräva om dem. Med åren växte behovet av fler köpegravplatser. År 1929 skänkte f. statsrådet och arkitekten Hugo Hammarskjöld ytterligare ett stycke mark om 1250 kvadratmeter vid kyrkogården nordöstra kant. Detta område motsvarar idag kvarter D. Planen för den nya kyrkogårdsdelen ritades av trädgårdskonsulten Erik Pettersson, Västerвик. Kyrkogårdsmuren i nordost revs och materialet användes för att bygga upp en ny mur dels i sydost och dels i nordost. Nivåskillnaden gjorde att ett antal trappor krävdes för att binda samman den äldre delen av kyrkogården med den nya. En markerad huvudgång i nordostlig-sydvästlig som

delade området på mitten anlades. Gravkvarteren fick en struktur som liknade de äldre gravkvarterens. Köpegravplatser iordningställdes utmed gångarna och innanför dessa bereddes plats för linjegravplatser. Köpegravarna skulle vara ryggställda mot häckar av spirea, tuja, liguster eller syrener. I övrigt skulle befintliga lönnar och björkar sparas i den mån det gick och kompletteras med ytterligare ett antal björkar, pyramidpopplar, Kalifornisk silvergran och måbär. Det står inte angivet men avsikten bör ha varit att belägga köpegravarna med grus. En serie bilder över kyrkogården tagna 1948 visar att det vid den tiden var så. Bilderna visar också att alla de tänkta häckplanteringenarna nog inte kom tillstånd. Tujahäckarna i kvarteren syns tydligt men det förefaller som att häckarna av spirea i gränsen mot gamla kyrkogården liksom häckarna av syrener eller liguster i gränsen mot nordost inte planterats. Köpegravarna är omgärdade av häckar som skulle kunna vara låga ligusterhäckar.

Fotografierna från 1948 visar också delar av den äldre kyrkogården. Köpegravarna i kvarter C är vid den här tiden omgärdade av låga häckar av okänd sort och belagda med grus. En större gravplats i nordöstra delen av kvarter C omgärdad av ett gjutjärns alternativt smidesstaket är idag borttagen. På linjegravsområdet i kvarter C kan man se flera träkors med emaljskyltar av den typ som varit vanlig på kyrkogården. Ett mindre antal av dessa gravvårdar finns ännu kvar på kyrkogården.

När det nya kyrkogårdsområdet planerades hade ett område avsatts för att bygga ett gravkapell. År 1937 gjordes ritningar till denna byggnad av byggnadsingenjör Gustaf Karlsson, Hultsfred. I anslutning till byggnadsritningen finns också en situationsplan för området. På denna är hela området från kvarter D fram till landsvägen inritat och benämnt Nya Kyrkogården. Det skulle dock dröja mer än tio år innan denna utvidgning gjordes.

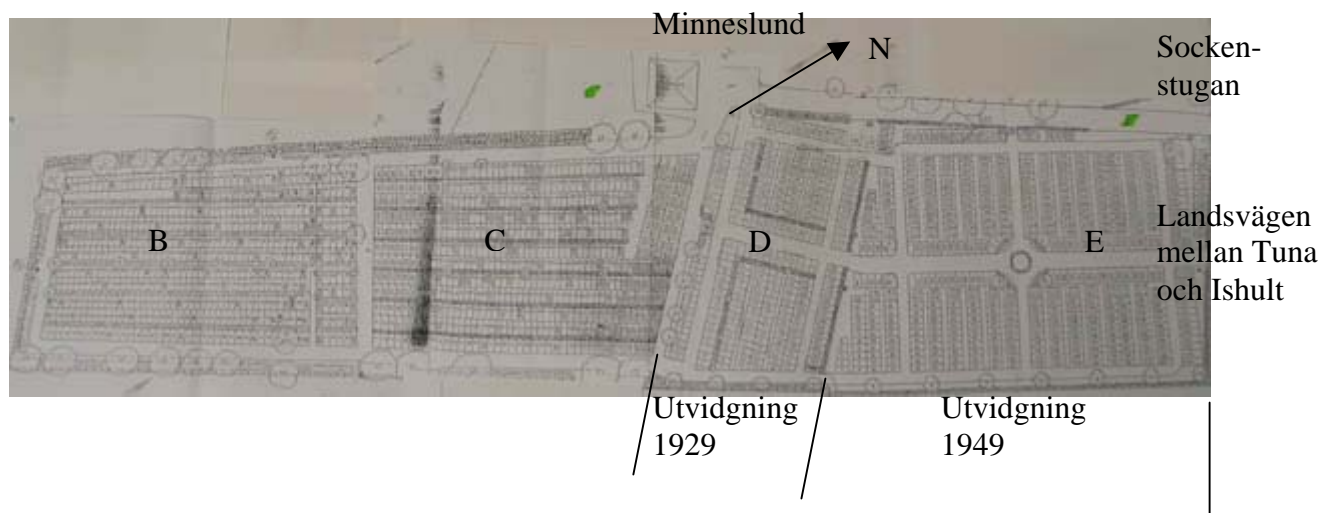
År 1949 köpte församlingen 9220 kvadratmeter av Henning Hammarskjöld, Tuna Gård. Förslaget till anläggningen ritades två år senare av arkitekt Erik E. Wilén, Örebro. Denna del av kyrkogården, kvarter E, kom att knyta an till utvidgningen som gjordes i början av 1930-talet. Den tänkta huvudgången förlängdes fram till landsvägen. Gravplatserna avsattes främst som familjegravar men också områden med enkelgravar skapades. Tanken var att alla gravplatser skulle vara insådda med gräs men efter önskemål från en del av dem som köpt gravplatser utmed huvudgången i nordostlig-sydvästlig riktning kom en del gravplatser att beläggas med grus och omgärdas av stenramar.

Den äldsta kyrkogården i anslutning till kyrkan försågs 1963 med lyktstolpar. Förslaget till lyktstolparnas placering gjordes av Erik Persson, Johannes Dahl Arkitektfirma, Tranås. Ritningen visar inte gravplatsernas placering. Den visar dock en kyrkogård som var betydligt lummigare än dagens kyrkogård. Flera buskage och träd måste sedan 1963 ha tagits bort.

I anslutning till kyrkogården vid gravkapellet fanns 1970 långt framskridna planer på ytterligare en utvidgning. Tillstånd fanns och ett förslag hade arbetats fram av trädgårdskonsulent Erik Palmgård, Västervik. Det tänkta utvidgningsområdet var beläget norr om infartsvägen till kapellet. Några markarbeten kom dock aldrig tillstånd eftersom behovet av gravplatser minskade.

År 1975 påbörjades arbetet med att så igen grusbelagda gravplatser i kvarteren B och C. Vid den tiden fanns det grusbelagda gravplatser utspridda i båda kvarteren. En del av dessa i kvarterens ytterkanter blev dock kvar. Det förefaller troligt att även de grusbelagda gravplatserna i kvarter D såddes igen vid den här tiden. I slutet av 1970-talet eller början av 1980-talet såddes två av gångarna i nordvästlig-sydöstlig riktning i kvarter D igen.

Grindstolparna till kyrkogården vid kyrkan ska ha renoverats i samband med arbeten på kyrkan 1999. Året därpå anlades en minneslund norr om kapellet.

Karta över Tuna kyrkogård.

Beskrivning av kyrkogården idag

Den kyrkogård som är belägen i anslutning till kyrkan benämns kvarter A. Denna del beskrivs inte i den följande texten utan redovisas under rubriken Beskrivning av enskilda kvarter med kulturhistorisk bedömning.

Allmän karaktär

Tuna kyrkogård är en kyrkogård som anpassats efter terrängens utformning. Naturliga svackor och backkrön har tagits tillvara och skapar nivåskillnader. Från kyrkogårdens södra del har man en god utblick mot kyrkan och Tuna gård. Kyrkogården är utlagd i nordöstlig-sydvästlig riktning. Den äldsta delen av kyrkogården ligger längst i sydväster. Här är med få undantag vårdarna vända mot öster och uppställda mot häckar av liguster eller måbär. Områdets ursprungliga struktur med köpegravar i kvarterens ytterkanter och linjegravar i områdets mitt kan anas genom gravvårdarnas utseende och rester av omgärdningar i form av stenramar. Den norra delen av kyrkogården började anläggas 1931 och utvidgades 1976. Området har en tydlig klassicistisk prägel med en markerad huvudgång och tydligt avgränsade gravplatsområden. I detta område är majoriteten av vårdarna vända mot norr eller söder. Spår av äldre strukturer t.ex. insädda gångar och stenramar berättar om hur kyrkogården tidigare sett ut.

Omgärdning

Nordost: Sockel av kvaderhuggna granitblock, svartmålat smidesstaket samt häck av måbär.
Sydost: Stödmur av varierande höjd p.g.a. nivåskillnaderna, i östra delen häck av måbär, i mitten låga järnstolpar och stängseltråd, i söder häck av spirea, utmed hela gränsen trädkrans.
Sydväst: Stenmur ca 1 m hög.
Nordväst: i söder stenmur ca 1-1,5 m hög och i norr låg stödmur utmed infartsvägen till kapellet.

Ingångar I nordost: svartmålade smidesgrindar, stolpar av huggen granit med årtalet 1952 målat. I nordost finns också en asfalterad infartsväg till kapellet. Dess början markeras av huggna granitstolpar.

Kyrkogårdens omgärdning i sydost.
(KI Tuna kyrkog 021)

Ingång till kyrkogården i nordost.
(KI Tuna kyrkog 022)

Vegetation

Trädkrans: I öder och väster: framförallt lind men även lönn och alm

Norr om infartsvägen till kapellet: lönn

Övrigt: Häckar av liguster, spirea, måbär, samt träd av sälg, ek, prydnadsapel, rönn och hängkaragan

Se vidare i de enskilda kvartersbeskrivningarna.

Gångsystem

Gångarna är belagda med grus och utlagda i ett i det närmaste rätvinkligt rutnät. På den äldre delen av kyrkogården går gångarna runt gravkvarteren. Så ligger också gångarna på den nyare delen efter att en del gångar såtts in med gräs. Ett undantag är den gång som framstår som kyrkogårdens huvudgång. Denna går från ingången i nordost fram till den trappa som binder samman kyrkogårdens båda delar och delar kvarteren D och E på mitten. En mindre trappa finns från den asfalterade infarten till kapellet till kvarter E.

Gravvårdstyper

Liksom när det gäller kyrkogårdens struktur finns en skillnad i gravvårdsmaterialet mellan den äldre och yngre delen av kyrkogården. På den äldre delen är gravvårdarna av flera olika typer. Mest framträdande är de höga, stående vårdarna i svart granit. Utmärker sig gör också de trävårdar, företrädesvis träkors, med emaljskyltar som finns i linjegravsområdet. Här finns också små stående eller liggande vårdar, främst av svart granit, som är typiska för linjegravsområden från 1900-talets första decennier. Eftersom området brukats kontinuerligt under 1900-talet finns här vårdar från samtliga årtionden. I områdets norra del finns en mindre samling av gjutjärnskors. På den nyare delen av kyrkogården är gravvårdarna mera enhetliga. Här dominerar låga stående vårdar i framförallt grå granit. De äldre av vårdarna har klassiciserande drag som tempelgavlar och pelare. Längs med huvudgången finns ett mindre antal grusgravar bevarade.

Minneslund

Minneslundan är belägen nordost om gravkapellet. Platsen omges i norr och söder av ligusterhäck, i väster spirehäck och i öster stenpollare och kätting. Platsen är insådd med gräs. Här finns en liten fontän, buxbomshäckar, gångar belagda med smågatsten, svartmålat plåtskåp för ljus, ställning för vaser och bänkar. I västra delen av platsen har två purpuraplar och två paradibuskar planterats.

Byggnader

Gravkapellet från 1937 har en putsad fasad som avfärgats i vitt. Sockel är av granit. Taket är belagt med svart plåt och krönt av ett förgyllt kors. I nordost finns en klarlackad dörr av trä. Fönster i sydost och nordväst. Interiört är väggarna putsade och avfärgade i vitt. Golvet är belagt med tegel. Här finns altare och en mindre orgel. Vägghasta bänkar utmed väggarna utom i sydväst där altaret står. Skåp för förvaring samt förvaringsplats för katafalk bockar m.m. som behövs i samband med jordfästningar. Kapellet används idag sällan.

Övrigt

Bakom kapellet är en uppställningsplats för borttagna gravvårdar i ordningställd. Gravvårdar av sten är placerade stående eller liggande på en grusbelagd yta. Dessutom finns här en lång träställning där emaljeradeskyltar som tidigare suttit på trävårdar har placerats. Ställningen är försedd med en bred plank som tak över skyltarna. Bakom ställningen står ett antal trävårdar lutade mot stenvallen.

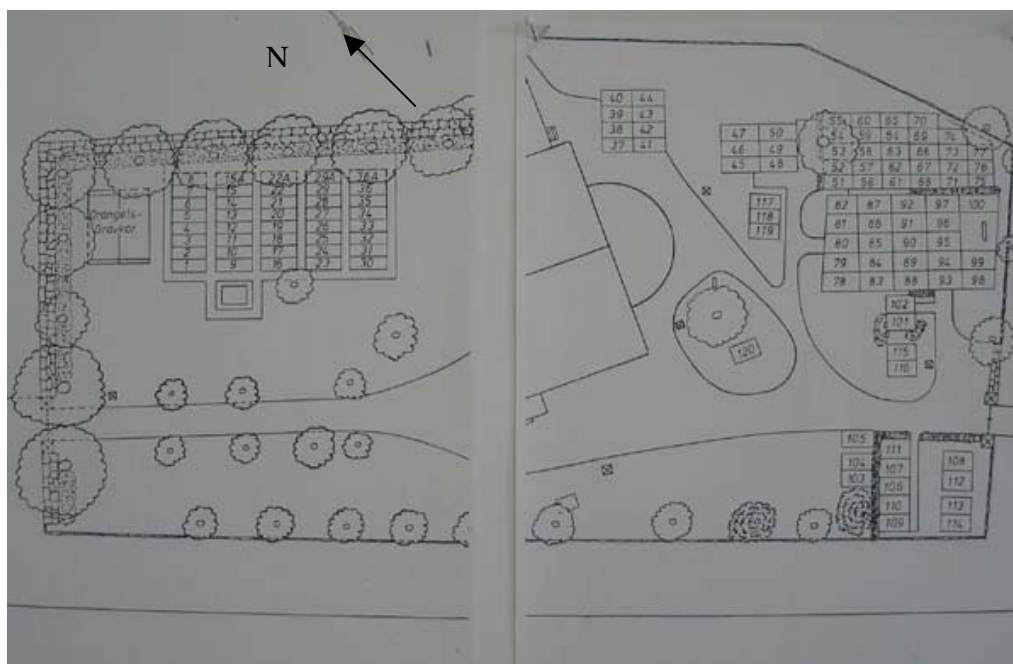
I ett av utrymmena i kyrkstillarna förvaras gjutjärnsstaket som tidigare använts som omgärdning av gravplatser på kyrkogården.

Beskrivning av enskilda kvarter med kulturhistorisk bedömning

Kvarter A

Allmän karaktär

Kvarter A omger Tuna kyrka och är i det närmaste rektangulär till formen. Området sluttar mot öster. Kyrkogården avgränsas därför av en stödmur av varierande höjd i nordost, öster och söder. Stödmuren kompletteras på de brantaste ställen i nordost av ett räcke. I sydost finns ett räcke av stängseltråd och järnstolpar på en låg stödmur. I anslutning till ingången i öster ersätts stängslet av ett svartmålat smidesräcke. I väster och nordväst omges kyrkogården av en stödmur och ligusterhäck. En trädkrans omger stora delar av kyrkogården. I väster, norr och öster består denna av lind, lönn och alm medan den i söder består av rosenapel och björk. Två ingångar, en i sydväst och en i sydost, markeras av grindstolpar som murats i tegel, putsats och avfärgats i vitt. De täcks av rödmålad plåt med svarta knoppar. Grindarna är svartmålade smidesgrindar. Mellan de båda ingångarna går en bred asfalterad gång. På kyrkans östra sida är höga tujor planterade utmed gången. Gången viker av till kyrkans västra ingång och fortsätter runt hela kyrkan. Öster om kyrkan löper flera mindre gångar som binder samman kyrkogårdens olika delar. Här är gångarna belagda med grus. Vegetationen i övrigt består av ett par hängaskar, buskage av häggmispel, häckar av liguster och sockertoppsgranar.

Karta över kvarter A i anslutning till Tuna kyrka. Kartan utgörs av två olika kartblad som visar västra respektive östra delen av kvarteret. Mellan dessa båda ligger kyrkobyggnaden som kan anas på det högra kartbladet. Eftersom kartbladen inte hänger ihop blir bilden något märklig.

Västra delarna av kvarter A. (KI Tuna kyrkog. 010)

Östra delarna av kvarter A. (KI Tuna kyrkog. 011)

Gravårdstyper

Kvarter A har brukats som kyrkogård under mycket lång tid. Det gör att gravvårdarnas utformning skiftar. I kvarteret finns 114 gravplatser. Materialet är företrädesvis grå och svart granit men här finns också tre kalkstenshällar, en stående kalkstensvård, ett gjutjärnskors samt 5 liggande marmorvårdar. De mest iögonfallande gravplatserna utgörs av familjegravar som markeras av en större gravvård för släkten och mindre liggande vårdar över enskilda medlemmar av släkten. En sådana gravplats finns för medlemmar av familjen Hammarskjöld samt en för familjen Cederkrantz. De äldsta bevarade gravvårdarna är de tre kalkstenshällarna varav åtminstone två är från 1600-talet. De tre hällarna har placerats på kyrkogården efter att ursprungligen ha legat i det gamla koret som revs 1893. Den äldsta gravvård som står på sin ursprungsplats bör vara en av de liggande marmorvårdarna i den Cederkrantzska familjegraven från 1835. Familjen ska ha ägt Kulltorps gård och dess mest kände medlem är landshövdingen i Kalmar Conrad Cederkrantz. Den yngsta gravvården i kvarter A är från

1991. Majoriteten av gravplatserna är belagda med grus. Flera gravplatser är också omgärdade. Väster om kyrkan omgärdas flera gravar av låga ligusterhäckar eller stenramar. Ligusterhäckar förekommer också öster om kyrkan. Här finns även en gravplats omgärdad av stenpollare och kätting samt en gravplats omgärdad av sockertoppsgranar. Yrkestitlar förekommer sparsamt eftersom de flesta av familjegravarnas liggande gravvårdar endast upplyser om namn och årtal. De titlar som finns är fyra hemmansägare, sjökaptten, godsägare, kaptten, fabrikör och kontraktsprost. Den dödes hemort anges på ett fåtal gravvårdar.

Övrigt

Drangelska gravkoret

Gravkoret uppfördes 1892 av kvaderhuggen granit i stil med långhusets ytterfasad. Taket är belagt med rödmålad plåt. I sydväst finns en svartmålad trädörr och i sydost två gluggar. Över dörren sitter en platta av kalksten. Texten lyder ”Här inom hwilar Tuna församlings herde och häradsprosten Daniel Drangel Andresson med sina kära makar Susanna Elfving och Eva Lovisa Grönhage samt barn och arvingar. Förunna dem ro till dagen kommer. Ezech 37 v. 5-12. Anno 1754”. Plattan förefaller vara av äldre datum vilket stämmer med kända uppgifter. Daniel Drangel begravdes ursprungligen i ett annat gravkor och familjens kistor flyttades till det Drangelska gravkoret i samband med att den gamla kyrkan revs 1982. Tidigare stod sockenmagasinet på platsen. Det är nu flyttat nu flyttat 200 meter västerut.

Den enkla gravvården över f. Statsrådet och arkitekt Hugo Hammarskjöld som bl.a. ritade Tuna kyrka. (KI Tuna kyrkog 014)

Gravhäll som flyttades ut på kyrkogården när det nya långhuset byggdes 1893. (KI Tuna kyrkog 009)

Likbod och utedass

Norr om kyrkan ligger två små rödmålade trähus. Dörrar, fönsterfoder och spröjsar är svartmålade. Den större byggnaden har tak av tegel medan den mindre har tak av tjärpapp. I den mindre byggnaden finns utedass, herr och damavdelning, för kyrkans besökare. Den större byggnaden har tidigare använts som likbod, vedbod samt förråd.

Kulturhistorisk bedömning

Platsen har en lång tradition som begravningsplats i Tuna socken. Här finns flera gravplatser för socknens mest prominenta personer. Flera av gravvårdarna är påkostade med särpräglad utformning eller mindre vanligt förekommande material. I flera av gravvårdarna finns såväl lokalhistoriska som hantverksmässiga värden. Viktiga för platsens karaktär är också stenmurarna, stödmurarna, grindstolar med grindar, byggnaderna och växtlighet som träd och

buskar. I det fortsatta bruket av kvarteret bör hänsyn tas till de äldre gravarnas utformning. Det gäller i synnerhet området öster om kyrkan där de äldsta och mest påkostade gravvårdarna finns. Gravvårdar från mitten av 1800-talet eller äldre ska införas på församlingens inventarieförteckning och i de fall gravrätten upphört vårdas av församlingen. Detta gäller också det gjutjärnskors som finns i kvarteret.

Kvarter B och C

Allmän karaktär

De båda kvarteren är belägna i södra delen av den nya kyrkogård som anlades på 1860-talet. Kvarteren benämns i en del handlingar Gamla kyrkogården. Den äldsta gravvården i kvarter B är från 1885 och i kvarter C från 1863. De yngsta gravvårdarna är från 2002 respektive 2005. I kvarter B dominerar gravvårdar från perioderna 1910-1929 samt 1960-1979 och kvarter C från 1920-1949. Båda kvarteren har dock brukats kontinuerligt varför här finns gravvårdar från de flesta av 1900-talets årtionden. Gravvårdarna är placerade i rader med häckar emellan och vända mot öster eller väster. Häckmaterialet är liguster med undantag av den sydostligaste häcken i kvarter B som är av måbär. I kvarter B är sälgar och prydnadsaplar planterade samt i kvarter C ett antal rönnar. Båda kvarteren avgränsas av grusbelagda gångar. I kvarter B finns en mindre grusgång i kvarterets nordöstra del. Kvarterets ursprungliga struktur kan ännu avläsas med mer påkostade köpegravar i kvarterens ytterkanter och linjegravar i dess mitt. Rester av omgärdningar i form av stenramar finns i anslutning till några gravplatser. Bitvis kan linjegravsområdet följas kronologiskt men flera gravplatser har under slutet av 1900-talet upplåtits på nytt. Enstaka gravvårdar har också tagits bort i kvarteren. Här är tänkt att ny gravsättning kan ske.

Kvarter B från söder. (KI Tuna kyrkog 042)

Kvarter C från nordväst. (KI Tuna kyrkog 051)

Gravvårdstyper

Majoriteten av gravvårdarna i de båda kvarteren är låga stående gravvårdar. Kvarteren har brukats under lång tid vilket gör att gravvårdsmaterialet är skiftande. Här finns höga stående gravvårdar från tidigt 1900-tal, enstaka gravvårdar med klassiserande stil drag t.ex. i form av tempellika gavelpartier, trävårdar och enkla gravstenar typiska för linjegravsområden samt rektangulära vårdar från mitten av 1900-talet och framåt. Materialet är företrädesvis grå eller svart granit men även röd förekommer. Linjegravsområdenas trävårdar är främst i form av kors som försetts med emaljerad skylt. De höga stående gravvårdarna står på köpegravplatserna i kvarterens ytterkanter. Enstaka av dessa gravplatser har en mer påkostad utformning. Sex gravplatser, en i kvarter B och fem i kvarter C, är belagda med grus. Av dessa är tre omgärdade av stenram och en av ett svartmålat smidesstaket. I kvarter C finns sju

stycken gjutjärnskors vilka samtliga är resta över medlemmar av familjerna Montgomery och Breitholz. De är daterade till perioden 1863-1884.

Gravplats belagd med grus och omgärdad av smidesstaket i sydöstra hörnet av kvarter B. (KI Tuna kyrkog 044)

Gravvårdar av trä i kvarter B försedda med emaljskyltar. Notera att de är förlängda. Ett sätt att förlänga trävårdarnas livslängd. (KI Tuna kyrkog 045)

Yrkestitlar är relativt vanliga uppgifter på gravvårdarna. Den vanligaste titeln är hemmansägare som förekommer på 19 gravvårdar. Därefter följer tre var av handlanden, lantbrukare, nämndeman och folkskollärare samt två var av stationsföreståndare och kyrkvärd. Därutöver finns t.ex. titlar som sjuksyster, husföreståndarinna, kamrer, båtsman, mjölnare, bleckslagare, soldat, rusthållare och prost. Den dödes hemort anges på majoriteten av gravvårdarna.

Övrigt

En av trävårdarna från 1925 har 1947 vänts och försetts med ytterligare en emaljerad skylt. De båda avlidna har båda namnet Larsson vilket gör det troligt att trävården och kanske även gravplatsen har återanvänts av en senare avlidna familjemedlem.

Gravplats som såatts in men där stenramen bevarats. (KI Tuna kyrkog 048)

Gjutjärnskors resta över medlemmar av familjerna Montgomery och Breitholz. Östra delen av kvarter C. (KI Tuna kyrkog 053)

Kulturhistorisk bedömning

Kvarter B och C anlades på 1860-talet. Från kvarterens äldsta tid kan delar av omgärdningen vara bevarad men hur kvarteren då var organiserade vet vi inte. Idag ser vi tydliga spår av hur

kyrkogården såg ut 1906 då en ritning och en trolig omläggning av kvarteren gjordes. I de båda kvarteren syns ännu uppdelningen i köpegravar och linjegravar. Ett antal köpegravar har kvar hela eller delar av sin ursprungliga utformning i form av omgärdningar och grusbeläggning. I kontrast till detta står linjegravarnas enkla gravvårdar. Detta ger kvarteren ett tydligt socialhistoriskt värde som är viktigt att ta hänsyn till i det fortsatta bruket av kvarteren. Hos enskilda gravvårdar finns såväl lokalhistoriska som hantverksmässiga värden. Detta gäller i synnerhet gravvårdarna av trä. Dessa ska vårdas så att deras livslängd blir så lång som möjligt. Gravvårdar från mitten av 1800-talet, gjutjärnskorsen samt smidesstaketet ska införas på församlingens inventarieförteckning och i de fall gravrätten upphört vårdas av församlingen.

Kvarter D från sydväst . Bort om kvarter syns kvarter E. (KI Tuna kyrkog 025)

Kvarter E från nordost. Till höger i bild syns gravkapellet från 1937. (KI Tuna kyrkog 023)

Kvarter D och E

Allmän karaktär

Kvarter D anlades omkring 1930 och kvarter E omkring 1950. Kvarteren är belägna i kyrkogårdens nordöstra hörn mellan kvarter C och landsvägen mellan Tuna och Ishult. Den äldsta gravvården från 1933 finns i kvarter D. I kvarter E är den äldsta gravvården från 1952. De yngsta gravvårdarna är från 2005 respektive 2004. I kvarter D dominerar gravvårdar från 1930- och 40-talen medan den det i kvarter E finns flest gravvårdar från 1960- och 70-talen. Majoriteten av gravvårdarna är ryggställda och vända mot nordost eller sydväst. I sydvästra delen av kvarter E finns ett antal fristående rader vända mot nordost. Gravvårdar har också placerats utmed gångarna och är då vända mot gångarna. Kvarteren omramas av grusbelagda gångar. Dessutom går en markerad huvudgång rakt igenom de båda kvarteren. Utmed denna är lönnar planterade. Tidigare fanns två gångar i nordvästlig-sydöstlig riktning men dessa är insådd med gräs. Ett fåtal lediga gravplatser finns i de båda kvarteren.

Gravvårdstyper

I de båda kvarteren dominerar låga rektangulära gravvårdar. Materialet är främst grå granit men även svart och röd förekommer. Flera av gravvårdarna från 1930- och 40-talen har klassiserande drag som ska knyta an till antikens tempel. Gravvårdar av yngre datum är t.ex. dekorerade med talldungar. Flera av gravplatserna utmed huvudgången är belagda med grus och har en omgärdning av stenram. Angivande av den dödes yrkestitel förekommer framförallt i kvarter D. De vanligaste är hemmansägar 6, och kyrkvärd 4. Därutöver finns t.ex. titlarna korgmakare, kommunalnämndsordförande, fjärdingsman, telefonist, lärarinna och trävaruhandlanden. Den dödes hemort anges på majoriteten av gravvårdarna.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarter D och E är kyrkogårdens yngsta del. Området har ändå genomgått förändringar. Gångar har såtts igen, häckar har tagits bort och gravplatsernas grusbeläggning har ersatts av gräs. Andra delar av kvarterens ursprungliga struktur är fortfarande tydliga. Området har en för sin tillblivelsetid typisk låg profil med låga gravvårdar. Gravvårdarna låga och rektangulära vilket är typiskt för gravvårdar från andra halvan av 1900-talet. De är placerade i raka rader som i flera fall är ryggställa och de mer påkostade gravplatserna har placerats utmed huvudgången. Här finns flera gravplatser som har kvar grusbeläggning och stenramar. De äldre vårdarna har klassiserande stildrag som tempellika gavelpartier och pilastrar. I det fortsatta bruket av området bör hänsyn tas till dessa karaktärsdrag.

Gravplats belagd med grus och omgärdad av stenram. Vid gravvården har två krypväxande tujor planterats. (KI Tuna kyrkog 103)

Gravvårdar med klassicerande stildrag. Denna typ av gravvårdar är vanliga i kvarter D och E. (KI Tuna kyrkog 101)

KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGRÅRDEN I DESS HELHET

På Tuna kyrkogårdar har människor begravts under lång tid. En vandring över kyrkogårdarna berättar om skiftande synsätt när det gäller begravningstraditioner, synen på döden och på sorgarbete i stort. De enstaka gravvårdarna och grupper av vårdar vittnar om skiftande ideal och många gånger om hantverksskicklighet. De rymmer information som handlar om person- och/eller lokalhistoria i form av personnamn, ort-/gårdnamn och titlar. På Tuna kyrkogårdar förekommer titlar såsom exempelvis prost, hemmansägaren, korpral, stationsföreståndare, fjärdingsman, husföreståndarinna och bleckslagare vilka alla vittnar om kunskaper, näringar och samhällsfunktioner som funnits i trakten. Ortnamn finns angivet på majoriteten av gravvårdarna.

Den äldsta delen av Tuna kyrkogård, kvarter A, i anslutning till kyrkan har brukats sedan medeltiden. På 1860-talet anlades en ny kyrkogård ca 200 meter från kyrkan på mark som skänkts av familjen Hammarskjöld. Denna kyrkogård har därefter utvidgats vid två tillfällen, 1930 och 1950. I kvarter A har flera av socknens prominenta familjer sina familjegravar. Här finns flera monumentala familjevårdar och även ett gravkor, Drangelska gravkoret, från 1892. De äldsta gravvårdarna är från 1830-talet.

Den äldsta delen av den nya kyrkogården som anlades på 1860-talet uppvisar idag flera karaktärsdrag som platsen bör ha fått i början av 1900-talet t.ex. den tydliga uppdelningen mellan köpegravar och linjegravar samt de väl avgränsade och noga ordnade kvarteren. Linjegravsområden fanns förr på de flesta kyrkogårdar men gravplatserna i dessa områden har under 1900-talet ofta successivt plockats bort. Så har också delvis skett på Tuna kyrkogård. De rester av linjegravsområden som återstår är värdefulla att bevara som en del av socknens sociala historia. På linjegravsområdet finns ovanligt många trävårdar bevarade. Viktiga att bevara är också de grusbelagda gravplatserna med sina omgärdningar. Detta bruk var vanligt på våra kyrkogårdar fram till 1950-talet. Idag utgör de gravplatser med denna utformning som finns kvar på Tuna kyrkogård en viktig länk till kyrkogårdens historia.

I många av de enstaka gravvårdarna finns hantverksmässiga och stilhistoriska värden att tillvarata. På Tuna kyrkogård finns flera gravvårdar från början och mitten av 1800-talet som alla långsiktigt ska bevaras. Det gäller även gjutjärnskors, smidesstaket och de ålderdomliga kalkstenshällarna. Samtliga dessa gravvårdar och omgärdningar bör föras in på församlingens inventarieförteckning. De trävårdar med eller utan emaljerade skyltar som finns kvar på kyrkogården ska vårdas så att deras livslängd förlängs blir så lång som möjligt. För att bevara kyrkogårdens karaktär kan trävårdar som håller på att ruttna bort kopieras och de emaljerade skyltarna flyttas över till kopian. Trävårdar var tidigare mycket vanliga på våra kyrkogårdar. I Tuna förefaller bruket att markera gravplatsen med en trävård ha dröjt kvar långt in på 1900-talet och en egen stil har i viss mån skapats. Kulturhistoriskt värdefulla och viktiga för upplevelsen av kyrkogården är också de murar som omgärdar kyrkogården samt träd, buskar och häckar.

På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar ändras och gravrätter återgår och får ny ägare. Det är dock viktigt att man i förvaltningen av begravningsplatsen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och gravvårdar från alla olika tider.

Sammanfattningsvis:

- Ett kulturhistoriskt värde finns i kyrkogårdens struktur som sådan med de olika tidsskikten, som speglar olika skeden i kyrkogårdens utveckling.
- På kyrkogården finns flera gravvårdar av hög ålder vilka bär på hantverksmässiga samt person- och lokalhistoriska värden. Ett stort kulturhistoriskt värde har de trävårdar som finns bevarade.
- Miljön kring Tuna kyrka och kyrkogård med kyrkstallarna, närheten till Tuna gård, skolan m.m. skapar en värdefull kulturmiljö. Området är klassat som Riksintresse för kulturmiljövården.

Se vidare i de kulturhistoriska bedömningarna gjorda för varje område.

ARKIV OCH LITTERATUR

Antikvariskt Topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet

Kalmar läns museums topografiska arkiv

Bogårdinventeringen, Linköpings stift

Lantmäteriet i Kalmar län

Sockenkyrkoprojektet, Riksantikvarieämbetet

Bucht, Eivor (red), Kyrkogårdens gröna kulturarv, Klippan 1992

Erixon, Sigurd (red), Sveriges bebyggelse, Svensk statistisk topografisk uppslagsbok, Landsbygden del I, Uddevalla 1957

Hammaskiöld, Hans mfl, Minnets stigar – en resa bland svenska kyrkogårdar. Stockholm 2001

Hammarskjöld, Britt-Marie, Ett läns utveckling-Kulturminnesvårdsprogram för Kalmar län. Etapp 1, Översikt. Kalmar 1985

Rahmqvist, Sigurd (red), Det medeltida Sverige, Bd 4, Småland 4, Stockholm 1999

Tuna Hembygdsförening, Tuna – en smålandssocken, Vimmerby 1999

Ullén, Marian, Medeltida träkyrkor, 1 Småland samt Ydre och Kinda härad i Östergötland. Stockholm 1983

Muntliga uppgifter kyrkvaktmästare Gerd Karlsson och Peder Fungmark, f.d. kyrkvaktmästare Nils Enar Johansson samt Lars Jerpén och Claes Nilsson